

Harris kalça skoru

(Bilimsel makale basımında bir dizgi hatasının yol açtığı yanlışlık)

A. Hakan Eren⁽¹⁾

Harris (1969)'in orijinal makalesinde, kalçanın değerlendirilmesinde kullanılan skor anlatılırken, kriterler tüm detaylarıyla anlatılmıştır. Ancak, bu kriterlerin bir tablo şeklinde özetlendiği sayfada, matbaadaki bir dizgi eksikliği nedeniyle bir madde atlanmıştır. Bu yanlışlık da, konu hakkında yazan diğer bilim adamlarının gözünden kaçarak Türk ve Dünya Ortopedisinin önemli kaynak kitaplarına geçmişti. Harris kalça skoru tablosundaki bu eksikliği tamamlayarak yeniden yazdık.

Anahtar kelime: Harris kalça skoru

Harris hip score

In the Harris' (1969) orijinal article, criteria of the Harris' hip score have been explained in detail. However, in the page that the synopsis is in, a subject has been missed probably because of a typesetting mistake. This mistake has escaped from notice and has taken part in some textbooks of Turkish and World's Orthopedics. Harris' Hip Score table was completed and rewritten.

Keyword: Harris' hip score

Total kalça protezi uyguladığımız hastalarımızı değerlendirirken Harris skorlamasında bir sorunla karşılaştık. Harris skorunu Rıdvan Ege'nin (1994) (4) "Kalça Cerrahisi ve Sorunları" ve Eftekar'ın (1993) (1) "Total Hip Arthroplasty" kitaplarından almıştık (Tablo 1). Johnston'un (1990) (3), klinik muayene cetveliyle değerlendirilen hastalarımızın fonksiyonlarını Harris'e göre puanlarken her fonksiyonu tam bile olsa hiçbir kalçanın 100 puana erişemediğini gördük. Bu durum iki sebepten kaynaklanıyordu.

Birincisi, Harris skoru tablosunda yürüme fonksiyonu bölümünde 11 puanlık bir açık vardı. Toplam 33 puan olması gereken bölümde 11'er puanlık iki değerlendirme maddesi vardı ve toplamı sadece 22 puan ediyordu. İki kitapta da bu eksiklik vardı. Daha kolay anlaşılabilmesi için Harris'in sayısal kalça değerlendirme cetvelini özetlemeliyim.

I. Ağrı (Toplam 44 puan)

II. İşlev (Toplam 47 puan)

A. Yürüme (Toplam 33 puan)

1. Topallama..... en çok 11 puan alabiliyor

2. Destek kullanımı..... en çok 11 puan alabiliyor

B. Etkinlikler (Toplam 14 puan)

III. Deformite (Toplam 4 puan)

IV. Hareket genişliği (Toplam 5 puan)

Görüldüğü gibi, yürümenin değerlendirilmesinde 11 puan değerinde bir 3. maddenin olması gerekiyor.

İkincisi kalça hareketlerinin değerlendirildiği bölümdeki gariplikti. Birtakım katsayılarla çarpım nedeniyle kalçanın hareket derecesi arttıkça aldığı hare-

ket puanı azalıyordu. Yeterince açıklama olmadığından dolayı bu anlaşılabilir durumun izahını kitaplarda bulamadık. Hatta Johnston'un yazısında Harris skorunun alabildiği puan en fazla 98 olarak bildirilmiştir. Bunun üzerine Harris'in 1969 yılında yazdığı orijinal makalesini elde ettik (2). Gördük ki, Harris skoru ile kalça 100 tam puan alabiliyor. Hareket puanlamasında da 5 tam puan olması mümkün. Hareketleri puanlarken, kitaplarda yeterince açıklanmamış olması nedeniyle yanlış yapıyorduk. Her hareket derecesini karşısındaki katsayı ile çarpıyorduk. Örneğin, kalça fleksiyonu 100 derece ise, bunun indeks değeri olan 0,3 ile çarpılarak fleksiyon için 30 puan elde ediyorduk. Bütün hareket puanları toplanıp, toplam da 0,05 ile çarpılıyordu. Bu şekilde, kalçanın hareket derecesi arttıkça, aldığı hareket puanı azalıyordu. Oysa olması gereken hesaplama böyle değildi. Her hareket, kendi içinde hareket arklarına bölünmüştü. Hareketin o ark içine düşen bölümü kendi katsayısıyla çarpılmıyordu. Örneğin 100 derece fleksiyonu olan kalçanın fleksiyon puanı şöyle hesaplanır:

ark	kalçanın hareketi	indeks
0-45° için	45°	45 x 1,0 = 45
45-90° için	45°	45 x 0,6 = 27
90-110° için	20°	10 x 0,3 = 1
110-130° için	20°	0 x 0,0 = 0
Toplam = 100°		Toplam = 63

Yukarıda yanlış olarak 30 bulduğumuz fleksiyon puanı aslında 63'dür. Bütün hareketlerin puanları benzer şekilde toplanır. Toplam da 0,05 ile çarpılarak kalçanın hareket puanı bulunur.

Harris'in makalesini incelediğimizde yürüme pu-

(1) Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi 1. Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği, Uzman Dr.

Harris'in sayısal kalça değerlendirme cetveli, 1969, (16).

1. Ağrı (Toplam 44 puan)	
A. Yok veya yok sayılacak derece44
B. Çok hafif, arasıra ve etkinliklerde etkili değil40
C. Hafif, normal etkinliklerde etkisiz, ender olarak da alışılmış dışındaki etkinliklerde orta derecede ağrı, aspirin kullanılması30
D. Orta derecede ağrı dayanılabilecek şiddettedir. İşte veya günlük etkinliklerde kimi sınırlamalar yapar. Arasıra Aspirinden güçlü ağrı kesici ilaçları gerektirir.20
E. Şiddetli ağrı, etkinliklerde ciddi sınırlıklar10
F. Tümüyle yetersiz, sakat, yatalak ve ağrı içinde0
II. İşlev (toplam 47 puan)	
A. Yürüme (Toplama 33 puan)	
1. Topallama	
a. Yok11
b. Hafif9
c. Orta5
d. Ciddi0
2. Destek	
a. Yok11
b. Uzun yürüyüşler için baston7
c. Çoğu zaman baston5
d. Tek koltuk değneği3
e. İki baston2
f. İki koltuk değneği0
g. Yürüyemiyor (Nedenini belirtiniz)0
B. Etkinlikler (Toplam 14 puan)	
1. Merdivenler	
a. Normal olarak ve trabzana tutunmadan4
b. Normal olarak bir trabzana tutunarak2
c. Herhangi bir şekilde1
d. Merdiven inip çıkmama0
2. Ayakkabı ve çorap giyme	
a. Kolayca4
b. Zorlukla2
c. Yapamıyor0
3. Oturma	
a. Alelade bir sandalyede 1 saat rahatça oturma5
b. Bir sandalyede yarım saat oturma3
c. Alelade bir sandalyeye rahatça oturmamama0
4. Otobüs, tren, metro gibi toplu taşıma araçlarına binebilme	
1
III. Deformitenin yokluğuna verilen (Toplam 4 puan)	
(Eğer hastada):	
A. 30 dereceden az sabit fleksiyon kontraktürü varsa	
B. 10 dereceden az sabit adduksiyon varsa,	
C. 10 dereceden az ekstansiyonda içe rotasyon varsa	
D. Bacak eşitsizliği 3.2 cm. den azsa	
IV. Hareket genişliği (İşaret değerleri, her hareket içinde mümkün olan hareket derecesini uygun indeksle çarparak elde edilmiştir.)	
A. Fleksiyon: 0,45 derece x 1.0 45-90x0.6 90-110x0.3	C: Dışa rotasyon (ekstansiyonda) 0-15x0.4 >15x0
B. Abduksiyon: 0-15 derece x 0.8 15-20x0.3 >20x0	D: İçe rotasyon (ekstansiyonda) x0
Hareket genişliğini tayin etmek için işaret değerleri toplamını 0.05 ile çarpın Trendelenburg testini (pozitif, nötral veya sınırda) kaydedin.	E: Abduksiyon 0-15 derece x 0.2

Tablo 1: Yürüme Maddesinde yürüme mesafesi puanlaması eksik

Harris Kalça Skoru**I. Ağrı (Toplam 44 puan)**

A. Yok veya ihmal edilecek kadar	44
B. Çok hafif, arasıra ve aktiviteleri etkilemiyor	40
C. Hafif ağrı, ortalama aktiviteleri etkilemiyor, alışılmışın dışındaki aktivitelerde nadiren orta derecede ağrı, aspirin kullanılması	30
D. Orta derecede, dayanılabilir ağrı. Sıradan aktivite veya işte biraz kısıtlama. Aspirinden daha güçlü ağrı kesici ilaçlara ihtiyaç duyabilir	20
E. Şiddetli ağrı, aktivitelerde ciddi kısıtlamalar	10
F. Tamamen yetisiz, kötürüm, yatalak, yatakta ağrılı	0

II. İşlev (Toplam 47 puan)**A. Yürüme (Toplam 33 puan)****1. Topallama**

a. Yok	11
b. Hafif	9
c. Orta	5
d. Ciddi	0

2. Destek

a. Yok	11
b. Uzun yürüyüşler için baston	7
c. Çoğu zaman baston	5
d. Tek koltuk değneği	3
e. İki baston	2
f. İki koltuk değneği	0
g. Yürüyemiyor (Nedenini belirtiniz)	0

3. Yürüme mesafesi

a. Sınırsız	11
b. Altı blok	8
c. İki-üç blok	5
d. Sadece ev içi	2
e. Yatak veya sandalye bağımlılığı	0

B. Etkinlikler (Toplam 14 puan)**1. Merdivenler**

a. Normal olarak ve trabzana tutunmadan	4
b. Normal olarak ve trabzana tutunarak	2
c. Herhangi bir şekilde	1
d. Merdiven inip çıkamama	0

2. Ayakkabı ve çorap giyme

a. Kolayca	4
b. Zorlukla	2
c. Yapamıyor	0

3. Oturma

a. Alelade bir sandalyede bir saat rahatça oturma	5
b. Bir sandalyede yarım saat oturma	3
c. Herhangi bir sandalyede rahat oturamama	0

4. Toplu taşıma araçlarına binebilme

.....	1
-------	---

III. Deformite yokluğu (Toplam 4 puan) (Aşağıdakilerin her biri 1 puan alır)

- A. 30 dereceden az sabit fleksiyon kontraktürü
 B. 10 dereceden az sabit adduksiyon
 C. 3,2 cm den az bacak eşitsizliği

IV. Hareket genişliği (Kalçanın her hareketi kendi içinde ark'lara bölünmüştür. İndeks değerleri, hareketin her bir ark içindeki derecesini uygun indeksle çarparak elde edilir.)**A. Fleksiyon**

- 0-45 derece x 1.0
 45-90 derece x 0.6
 90-100 derece x 0.3

B. Abduksiyon

- 0-15 derece x 0.8
 15-20 derece x 0.3
 > 20 derece x 0

C. Ekstansiyonda dış rotasyon

- 0-15 derece x 0.4
 > 15 derece x 0

D. Ekstansiyonda iç rotasyon

- Her derece x 0

E. Adduksiyon

- 0-15 derece x 0.2

Hareket genişliği toplam puanını saptamak için indeks değerler toplamını 0.05 ile çarpın.

Trendelenburg testini kaydedin.

Sonuç: 90-100\$ mükemmel, 80-89\$ iyi, 70-79 \$ orta, <70 \$ kötü

Tablo 2: Harris kalça skoru

anlamasında üç bölüm olduğunu gördük. 1. Topallama 2. Destek kullanımı 3. Yürüme mesafesi (en çok 11 puan alabiliyor). Yürüme mesafesinin puanlaması şöyle yapılmaktadır:

Yürüme mesafesi	Puan
Sınırsız	11
Altı blok	8
İki-üç blok	5
Sadece ev içi	2
Yatak veya sandalye bağımlılığı	0

Harris'in makalesinde, metin içerisinde detaylı anlatılmış olan "yürüme mesafesi", tüm skorun bir özet olarak yazıldığı sayfada muhtemelen bir dizgi hatası nedeniyle yer almamıştı. Yazılı metin tamam olduğu halde, tablo eksikti. Bu yanlışlık da, konu hakkında yazan diğer bilim adamlarının gözünden kaçması nedeniyle Türk ve Dünya Ortopedisinin önemli kaynak kitaplarına geçmişti. Harris kalça skoru tamamlanmış haliyle Tablo 2'de verilmiştir.

Kaynaklar

1. Eftekhari NS: *Total Hip Arthroplasty*. Mosby St Louis, 1: 552, 1993.
2. Harris WH: Traumatic arthritis of the hip after dislocation and acetabular fractures: treatment by mold arthroplasty. an end-result study using a new method of result evaluation. *J Bone Joint Surg* 51(A): 737-755, 1969.

3. Johnston RC, Fitzgerald RH, Harris WH, Müller ME, Sledge CB: clinical and radiographic evaluation of total Hip replacement. *J Bone Joint Surg* 72 (A):161-168, 1990.
4. Sebik A: Kalça işlevlerinin değerlendirilmesi, In: Ege R, ed: *Kalça Cerrahisi ve Sorunları*, Bölüm 11, Ankara: *Türk Hava Kurumu Basımevi*, 169-182, 1994.

Yazışma adresi:

Uzman Dr. A. Hakan Eren
Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi
1. Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği
Kartal, İstanbul, Türkiye

Editörün Notu:

WH Harris'in 1969 da yayınladığı orijinal makalesini ben de inceledim. Yazarın haklı olduğunu gerçekten 11 puanlık yürüme mesafesi hususunun atlanmış olduğunu gördüm. Yazara bu önemli eksikliği farketmediği ve ortopedi dünyasını uyardığı için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Fahri Seyhan

Türk Ortopedi ve Travmatoloji Derneği
ve

Yayın Kurulu Başkanı